

ТОҶИГ ҲОЛДУЗИ

Ўзбекистон болалари ва ўсмирларининг газетаси

ИСТАРДИМ, БОЛАНИНГ БОЛАДЕК БЎЛИШИНИ МЕН

Халқаро болаларни ҳимоя қилиш кун муносабати билан республикада қандай тадбирлар ўтказилиш режалаштирилмоқда? Болаларнинг ҳимоя қилиш кун муносабати билан республикада қандай тадбирлар ўтказилиш режалаштирилмоқда?

Республика болалар жамғармаси ахборот ва ташвиқот шўъбаси мудири Раъно опа Каримова шу хусусида сўзлаб берди. — Ҳар бир байрам, аниқсая, болаларнинг ҳимоя қилиш кун муносабати билан республикада қандай тадбирлар ўтказилиш режалаштирилмоқда? Болаларнинг ҳимоя қилиш кун муносабати билан республикада қандай тадбирлар ўтказилиш режалаштирилмоқда?

Жумладан, Тошкент шаҳар болалар жамғармаси бўлими маҳалла жамғармаси, шаҳар хотин-қизлар кўмитаси билан ҳамкорликда Охунбобоев номидаги республика кўғирчоқ театрида театрлаштирилган байрам тантаналари ўтказилиш режалаштирилган. Байрам муносабати билан ерданга муҳтож оилаларнинг фарзандларига совға-саломлар ҳам улашади.

Республикамиздаги адабиёт, санъат, меъморчилик, тасвирий санъат ва бошқа соҳаларда ижод қилаётган, изланаётган, мустақил Ўзбекистонимиз раёнага ўз ҳиссасини қўшишга интилаётган 21 нафар иқтидорли болаларга 1 июндан бошлаб ҳар ойда 500 сўм миқдорида стипендия бериб борилади. Бу ҳам келажакдаги бўлиш ёш авлодга кўрсатилаётган ғамхўрликнинг ёрқин намунасидир.

Байрам муносабати билан ўтказиладиган "Осиё юлдузлари" номли тадбир ҳам маълум миқнода Урта Осиё давлатлари иқтидорли ёшларининг дўстлик анжуманига айланиб кетади. 31 июнь кунин Тошкентга Қозғистон, Тожикистон, Туркменистон каби ҳамдўстлик давлатларидан 100 нафар иқтидорли болалар меҳмон бўлиб келишиди. Шаҳримиз бўйлаб саёҳатга чиқишади, қизиқарли учрашувлар ўтказишади. Ўзбекистон Халқ Хўжалиги Ютуқлари кўрғазмаси майдонларида эса байрам тантаналари давом этади. Тошкент театр ва рассомчилик бўлиғида талабалари, кўғирчоқ театри актёрлари ҳамда "Томоша" болалар этнографик дастаси аъзолари иштирокида катта театрлаштирилган томошалар бўлиб ўтади. Сўнгра иқтидорли болаларнинг минимал билим давра суҳбати ўтказилади. Турли кўрсаткичли ўйин-автоматлар, атракционлар, ширинликлар ҳамда бошқалар дўстлари — ҳамма-ҳаммаси болалар ихтиёрида бўлади.

1992-1993 ўқув йили якунланди

НИМАЛАРГА ЭРИШДИК?

Касбим — ўқитувчилик. Бир неча йиллардан буён мактабда қуйи синфларга дарс бериб келаман. Кейинги ўн йиллар давомида ўрта мактаб таълими соҳасининг жуда ортада қолиб, унга кам эътибор бериб келинаётганини ўқитувчиларни ташвишга соларди. Охири икки ўқув йили давомида эса ҳукуматимиз ёш авлодни тарбиялаш, уларга мустақам билим бериш борасида қатор қарор ва фармонлар эълон қилиши натижасида бугун маориф соҳасида анчагина ютуқларга эришди.

Мана, бугун яна бир ўқув йилини якунладик. Кечягина биринчи дарсга чалинган қўнғирқоқ бугун охиригисини учун жарангламоқда. Унинг садолари остида янги ташкил этилган лицей ва гимназиялар, ўқув масканларида муваффақият билан билим олган болалар таътил томон одимлашди. Бу кўнғирқоқ овози яна уларни босиб ўтишган йўлга назар солишга ундайди...

Янги ўқув йили бошида 8745 мактаб, 977 мактабдан ташқари муассасалар, 24 гимназия ва лицейлар ўз иш фаолиятларини бошлади. Лицей ва гимназияларнинг, ўқув фанлари чуқур ўқитиладиган мактабларнинг ўқувчилари янги дастур асосида таълим ола бошлашди. Болалардаги, ота-оналардаги бундай таълим масканларига бўлган қизиқиш бу соҳада жиддий янгиланган амалга оширилган далолат эди. Республикада Президентини ҳам ўқувчи-ёшларнинг билим олишларида алоҳида эътибор билан қаради. Ўқув йили давомида Президентнинг "Ўзбекистон ўқувчи-ёшларини рағбатлантириш чоралари тўғрисида" чиқарган Фармони ўқувчиларни ҳам, ўқитувчиларни ҳам ҳаяжонга солди. Унга асосан шу йилнинг ўзидаяқ алоҳида тайёргарлик билан фан олимпиадалари, фан ҳафталиклари бугун республикада ўтказилди. Баҳорги таътил кунлари Фармонга таянган ҳолда ўтказилган республика миқёсидаги иқтидорли болаларнинг 11 сўғи, "Ёш ҳуқуқшунослар"нинг 1

олимпиадаси ўқувчилар орасида истеъдодли болаларнинг жуда кўп эканлиги, Фармон ўз вақтида эълон қилинганлигини исботлади.

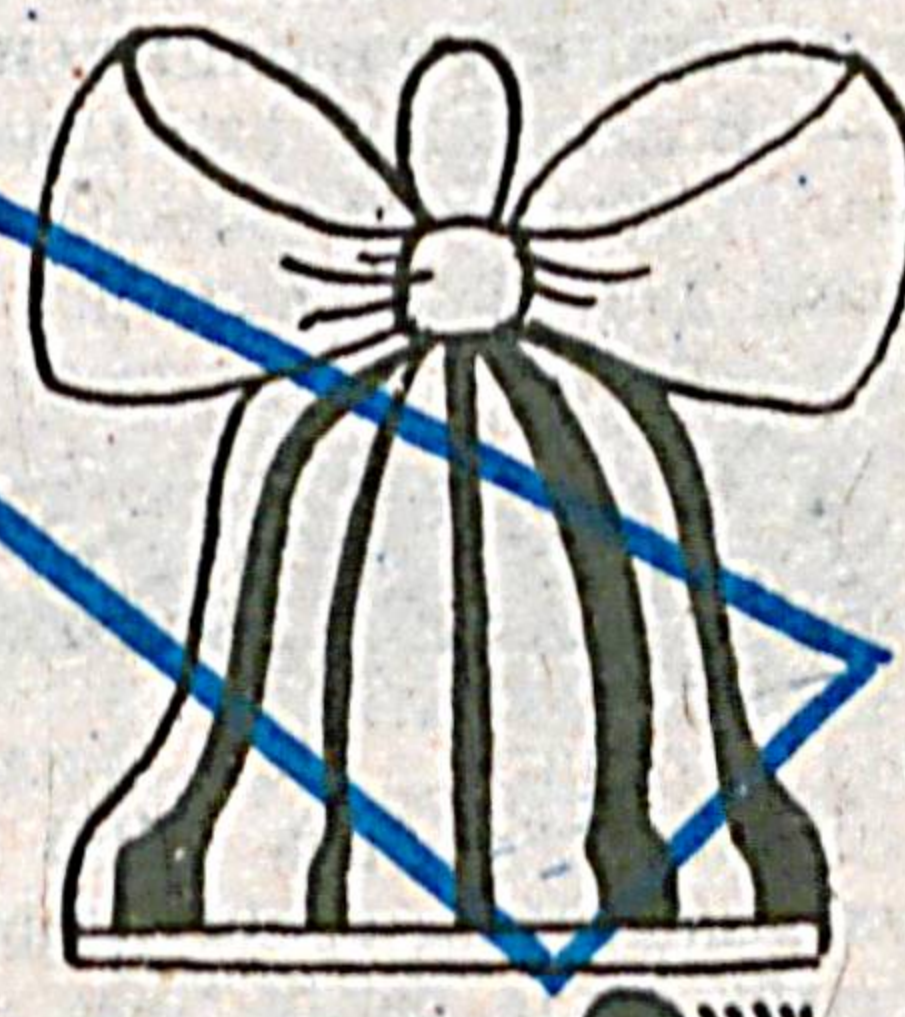
"Ўзбекистон Республикаси олий йўл юртлари учун талабаларни тест сулида саралаш" ҳақидаги Президент Фармони ҳам кейинги йиллар давомида шов-шувга солаётган бўлаётган позахўрликка нисбатан қўйиш, болалар ўз кушларига ишонган ҳолда олий ўқув юртларига қадам қўйишлари имкон яратди. Фармонга кўра бу йил Ўзбекистондаги 19 олий ўқув юртида талабалар тест синовлари асосида ўқишга қабул қилинадиган бўлди. Бу

йилга бўлган эътибор бўлди. Аввалиги йилларга нисбатан мактабларнинг, аниқсая, қўнғирқоқ мактабларнинг моддий аҳволига, янги мактаблар қуришга, алоҳи ўқувчиларни жорий этишга ҳам жиддий киришилди. Бу ҳам маориф соҳасига, болаларнинг билим олишларида бўлган эътибордан бошқа нафақа эмас.

Ўқув йили охирида ўқувчи-ёшларни рағбатлантирган яна бир кўча содири бўлди. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони билан адабиёт, санъат ва меъморчилик

соҳаларидаги истеъдодли ёшларни қўллаб-қўллаш, уларнинг ижодий салоҳиятларини жамият раёнага учун йўналтириш мақсадида ижодкор ёшларнинг "Истеъдод" Республика миқёсида тўғрилди. Бу эса ёшлар орасида нафақат алоҳи, билимдон болаларни, балки халқ ижодиети, янги соҳада ҳам "ўс" болаларни янада камол этишга қамқашди. Хуллас, кўйсинилат, ҳайси эълит бўласин, фарзандларига билим бериш уларни ватанларвар билимдон қилиб тарбиялашга эътибор билан қарайдиган халқ — албатта буюк бўлмай. Шу сабаб ҳам маориф соҳасида берилаётган эътибордан миннатдор бўлиб, бу ўқув йилини тугатар эканмиз, янги ўқув йилини янада кўп яхшиликлар билан бошлашга умид қилиб қоламиз.

Феруза СОДИҚОВА,

Тошкент вилояти, Оққўрғон туманидаги 6-мактаб ўқитувчиси.

Зарафшон шаҳрилик бир аёлни билар эдик. Унинг жонкуярлиги, қуйиб-пишиши кимларнингдир ҳавасини келтирса, кимларнингдир гашига тегарди. Зухра опа "Коммунизм" (ҳозир бу ном ўзгарган бўлиши мумкин) маҳалласида жамоатчилик асосидаги ўсмирлар клубини ташкил этиб, унга маҳалла болаларини жалб этар, уларнинг вақтини, кўнглини чоғ этишга бутун вужуди билан ҳаракат

соғлиғига эътибор беришни талаб қила бошлади. Бу талаб, бу "тиниб-тинчимас аёл" ҳеч кимга ёқмади. Клубни ёпишди...

Давр ўзгарди. У одамлар кўнглини кўтарувчи, инсоннинг инсон эканлигига ишонч билдирувчи ўзгаришлар олиб кирди ҳаётимизга.

Ўрта таълим соҳасидаги катта ўзгаришлар, болалар саломатлиги, уларнинг маънавиятини юксалтиришга

"Соғлом авлод учун" ордени таъсис этилди. Орден болалар соғлиғини янада яхшилаш борасидаги илмий ишлар эгаларига, оналикни муҳофаза қилувчи тиббиёт ходимларига, шу билан бирга оналар ва болаларни ҳимоя қилишга ўз ҳиссасини қўшаётган турли давлат ва жамоат тузилмалари вакиллари, ёш авлоднинг жисмонан, ахлоқан соғлом, ватанпарварлик олий туйғусини

"СОҒЛОМ АВЛОД УЧУН"

қиларди. Аслида "жамоатчилик асосида" деган гапнинг маъини яхши тушунсангиз керак — қилган ишинг учун ҳеч ким маош тўламайди. Вақти келганда бир оғиз "рахмат" дейиш ўрнига "Бошингизни балого қўйиб нима қиласиз?" дейишарди ҳам.

Хуллас, Зухра опа ана шундай фидойилардан эди. Маҳалла болалари клубда бирон бадий асарни биргаликда мутулаа қилишар, турли спорт ўйинлари ўйнашар, фойдали ишлар билан банд эдилар. Аммо унинг ёпилишига ҳам Зухра опанинг ўзи "сабабчи" бўлди. Зарафшон воҳаси, айникса, Навоий вилоятининг иқлими, ҳавоси софлигининг қай даражада эканлигини яхши билган опа болаларни тиббий кўриқдан ўтказди. Кўриқ натижалари уни жуда хафа қилиб, опа шаҳар маъмуриятидан уларнинг

берилаётган эътибор шулар жумласидан эди...

Яқинда эса ёш авлод саломатлигини, уларнинг жисмоний, маънавий ва ақлий жиҳатдан етук бўлишларини мақсад қилиб ва бу йўлда жон куйдираётган катталарни рағбатлантиришни кўзда тутган ҳолда Ўзбекистон Республикаси Президенти яна бир Фармон чиқарди.

Оналик ва болаликни муҳофаза этиш, ёш авлод саломатлигини мустаҳкамлаш, уни маънавий, ахлоқий ва жисмоний жиҳатдан тарбиялаш, унга Ватан меҳр-муҳаббати туйғусини синдириш ишидаги алоҳида хизматларини, шунингдек, болалар манфаатлари йўлида хайрия фаолиятини ривожлантиришда фаол иштирок этганларни рағбатлантириш учун Ўзбекистон Республикасининг

уларда тарбиялашга ҳисса қўшаётган барча кишиларга, болалар ва оналикка нисбатан мунтазам хайр-эҳсон кўрсатувчи жамоат ташкилотлари, хўжалик тузилмалари вакиллари тақдим этилади.

Зухра опанинг бир неча йиллар олдин бошлаган ишларига энди кенг йўл очилди. У каби минглаб жонкуярлар меҳнати энди кадрланадиган бўлди. I, II, III, даражали "Соғлом авлод учун" ордени билан мукофотланадиганлар учун белгилаб қўйилган катта имтиёзлар ҳам айтиб турибди бун. Аммо гап имтиёзда эмас. Ўз Ватанини ҳимоя қила оладиган, унинг бойликларини кўпайтиришга интиладиган юксак маънавиятли ёш авлодни тарбиялашга аҳд қилган ҳар қандай давлат, халқ — буюқдир.

Тўққиз ой давом этган ўқув йилининг чарчоғи таътилга яқин билинади. Ота-оналар ва болалар кўнгилдагидек ҳордиқ чиқариш ташвишига тушишади. Оромгоҳларга йўлланмалар харид қилишади, қишлоқлардаги қариндошлариникига ҳозирлик кўришади. Ҳўш, шундай экан, бу йил республикада болаларнинг дам олишларини ташкил этиш қандай бормоқда, йўлланмалар нархи қандай? Биз ана шу саволлар билан мутасадди ўртоқларга мурожаат қилдик.

Э. К. КАРИМОВА, Ўзбекистон Касаба Уюшмалари Федерациясининг референти:

— Болаларнинг ёзги дам олишларини ташкил этиш йилдан-йилга қийинлашиб бормоқда. Шунга қарамадан Федерациямиз бор имкониятларини

учун Касаба Уюшмалари Федерацияси ташкилот ва муассасаларнинг касаба уюшмалари билан биргаликда соғломлаштириш мавсумига тайёргарликни бошлаб юборишган. Бу йил мавсум учун 901

Оромгоҳлар кутмоқда сизни

ишга соляпти. 1992 йилнинг ёз мавсумида республика бўйича 450 минг нафар бола соғломлаштириш оромгоҳларида дам олишди. Бу унчалик катта рақам эмас — республикамиздаги барча болаларнинг бор-йўғи 9 фоизини, соғломлаштириш режалаштирилган болаларнинг эса 55 фоизини ташкил этди. Олдинги йиллардагига нисбатан оромгоҳларда дам олган болаларнинг сони камайишига сабаб нималарда эканлигини яхши биласиз: йўлланмалар нархи, йўлқира ҳақлари ошганлиги ва ҳоказо. Шундай бўлса-да ўтган йилда 445 та соғломлаштириш оромгоҳлари, 106 та санаторий типидagi оромгоҳлар, 1962 та мактаб қошидаги оромгоҳлар фаолият кўрсатди. Беш минг нафар оролбўйлик болалар Ўзбекистон ва Қирғизистоннинг табиати соф жойларида дам олишди. 20 минг нафар етим болалар, болалар уйлари, мактаб-интернат тарбияланувчилари, кўп болали ва кам таъминланган оилалар болалари текин йўлланмалар билан оромгоҳларда дам олдилар.

Буларнинг барчаси учун эса 233 млн. 678 минг сўм маблағ сарф қилинди.

Озиқ-овқат, саноат моллари, аҳолига маънавий хизмат қилиш нархи бир неча баробар кўтарилишига қарамадан 1993 йилда ҳам болаларнинг ёзги дам олишларини кўнгилдагидек ўтказиш

млн. 387 минг сўм ажратилди. Бугунги кунда оромгоҳларни озиқ-овқат билан, моддий техник воситалар билан, керакли кадрлар билан таъминлаш ишлари якунланмоқда. Бу йил 500 минг нафар болаларнинг соғломлаштириш оромгоҳларида дам олишлари кўзда тутилган. Ота-оналар ҳар йилгидек йўлланма нархининг 10 фоизини тўлаб, харид қиладилар. 1 майгача бўлган ҳисобларга кўра, соғломлаштириш оромгоҳларининг йўлланма нархлари тахминан 5 мингдан 10 минг сўмгача баҳоланди. Аммо аввал айтиб, ўтганимдек, ота-оналар бунинг 10 фоизини тахминан 1000 сўмини тўлашади. Яқинда нарх-навонинг ошиши муносабати билан ҳозир йўлланма нархи борасидаги ҳисоб-китоблар бошқатдан кўриб чиқилмоқда. Баъзи вилоятлар касаба уюшмалари, ташкилот ва муассасалар ота-оналарга ердан тарихасида 10 фоиз эмас, беш фоизини тўлашларига имкон яратиш устида ўйланмоқдалар.

Оролбўйи болалари учун ҳам йўлланмалар ажратилган. 4390 нафар бола Тошкент шаҳри ва вилояти, Самарқанд, Бухородаги оромгоҳларда дам оладилар. Бундан ташқари йўлланмаларнинг 50 фоизи имтиёзли — етимлар, болалар уйлари, мактаб-интернатлар тарбияланувчилари, кўп болали, кам таъминланган оилаларга бепул берилади.

Шаҳардан ташқаридаги соғломлаштириш оромгоҳларининг йўлланма нархлари қимматлиги сабаб бу йил тахмин қилинишича мактаб қошида ташкил этилган оромгоҳларга эҳтиёж кучаяди. Бу оромгоҳларни мавсумга тайёрлаш борасида Ўзбекистон Халқ таълими вазирлигининг тарбиявий ишлар Бошқармаси ходими Ҳ.АКБАРОВ ҳикоя қилади.

Кўнгилдагидек дам олишсин

— Мактабларда сўнги жиддий эътибор бераёпти. 25 кўнғироқ овози янграши билан майга қадар барча вилоят таъмирлаш ишлари бошлаб малака ошириш юборилади. Бу ишларни 5-6 олийгоҳларида оромгоҳларда июнга қадар якунлаб, ишловчи етакчиларни ўқитиш ишлари якунланди.

оромгоҳлари фаолиятини Ёзги мавсумга тайёргарлик бошлаб юбориш ниятидамиз. ҳақида сўз борар экан, яна бир Бу йил мактаблар қошида масала устида тўхталиб 1352 та

соғломлаштириш оромгоҳлари фаолият кўрсатади. 1 апрелгача бўлган ҳисоб-китобларга кўра, йўлланма нархи тахминан 250 сўм атрофида.

Аммо нарх-навонинг

ўтмоқчиман. Кўплаб шаҳардан ташқари, мактаб қошидаги оромгоҳлар ишлаб тургани билан болаларнинг жуда кўпчилиги барибир ўз уйларида дам оладилар. Халқ таълими вазирлиги бунга ҳам инobatга олган ҳолда болаларнинг бўш вақтлари бефойда ўтмаслиги, ёз кунлари улар бирон ноҳўя ишларга аралашиб қолмасликлари учун тадбирлар ишлаб чиқди. Тошкент шаҳри мисолида олсак, жуда кўп маҳаллалар билан биргаликда ёз режалари тузилди. Бу маҳаллаларда турли йўналишлардаги тўғараклар ташкил этилади. Уларга 78.900 нафар ўқувчини жалб этиш мўлжалланган. Бундан ташқари биргина Тошкент шаҳар халқ таълими бошқармаси 173.215 нафар боланинг республика бўйлаб 3-10 кунлик саёҳатларга чиқишларига имкон яратади. Ўтган ёзги таътил кунларида шаҳар халқ таълими бошқармасининг ҳаракатлари билан бир неча завод, фабрикалар шартнома асосида ўқувчи ёшларни ишга қабул қилдилар. Бундай шартномалар бу йил ҳам тузилган ва катта ёшдаги ўқувчилар вақтдан унумли фойдалана олишади, деган умиддамиз.

Тарбияси оғир ҳисобланган болалар ҳам назаримиздан четда қолишмади. Дам олиш учун бўш вақтда бирон кўнгилисизликлар бўлиши олдини олиш мақсадида уч минг нафарга яқин ана шундай болалар бепул йўлланмалар билан соғломлаштириш оромгоҳларида дам оладилар.

Д. ТУРАХМЕТОВА ёзиб олди.

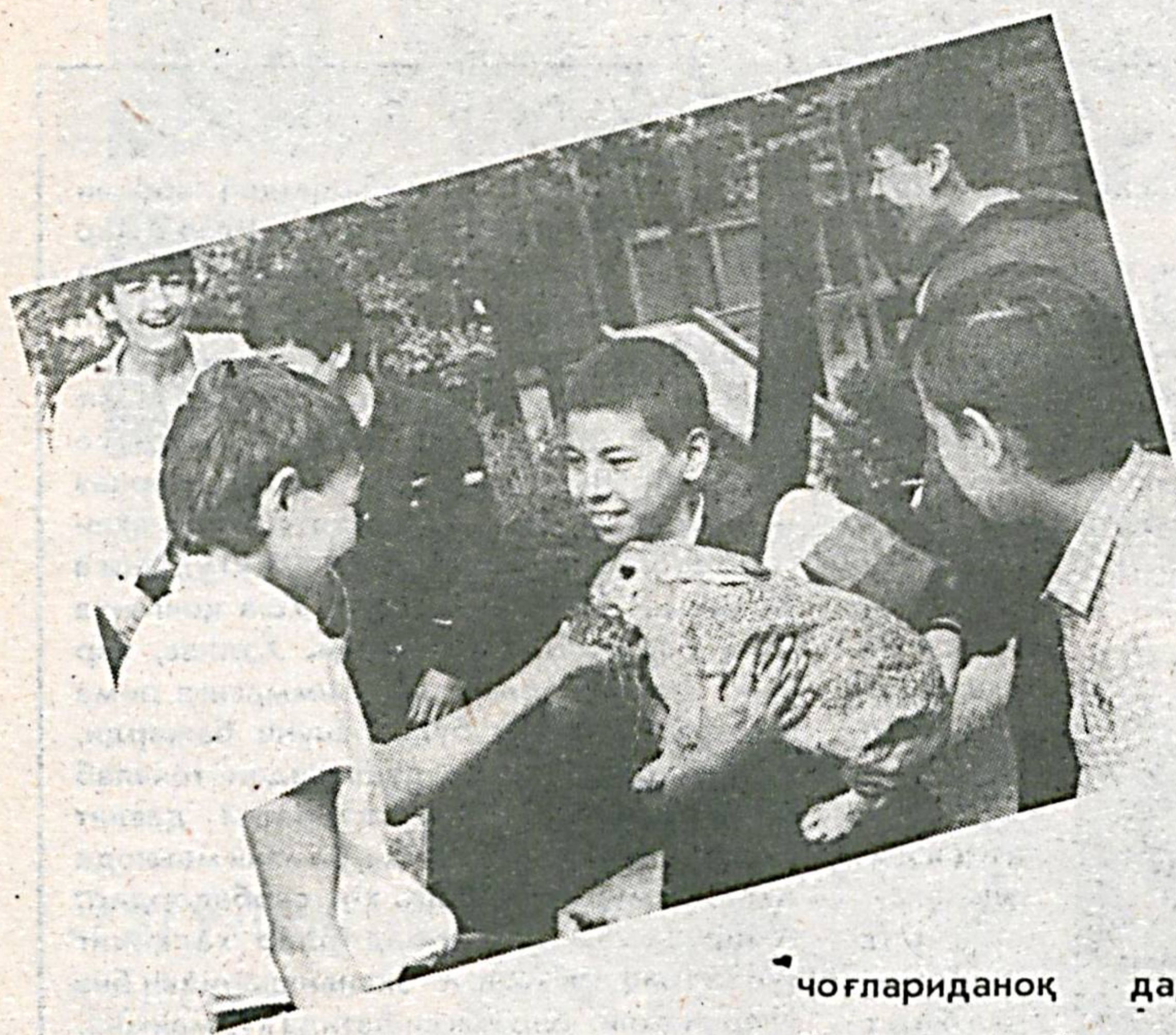

Оромгоҳлар,

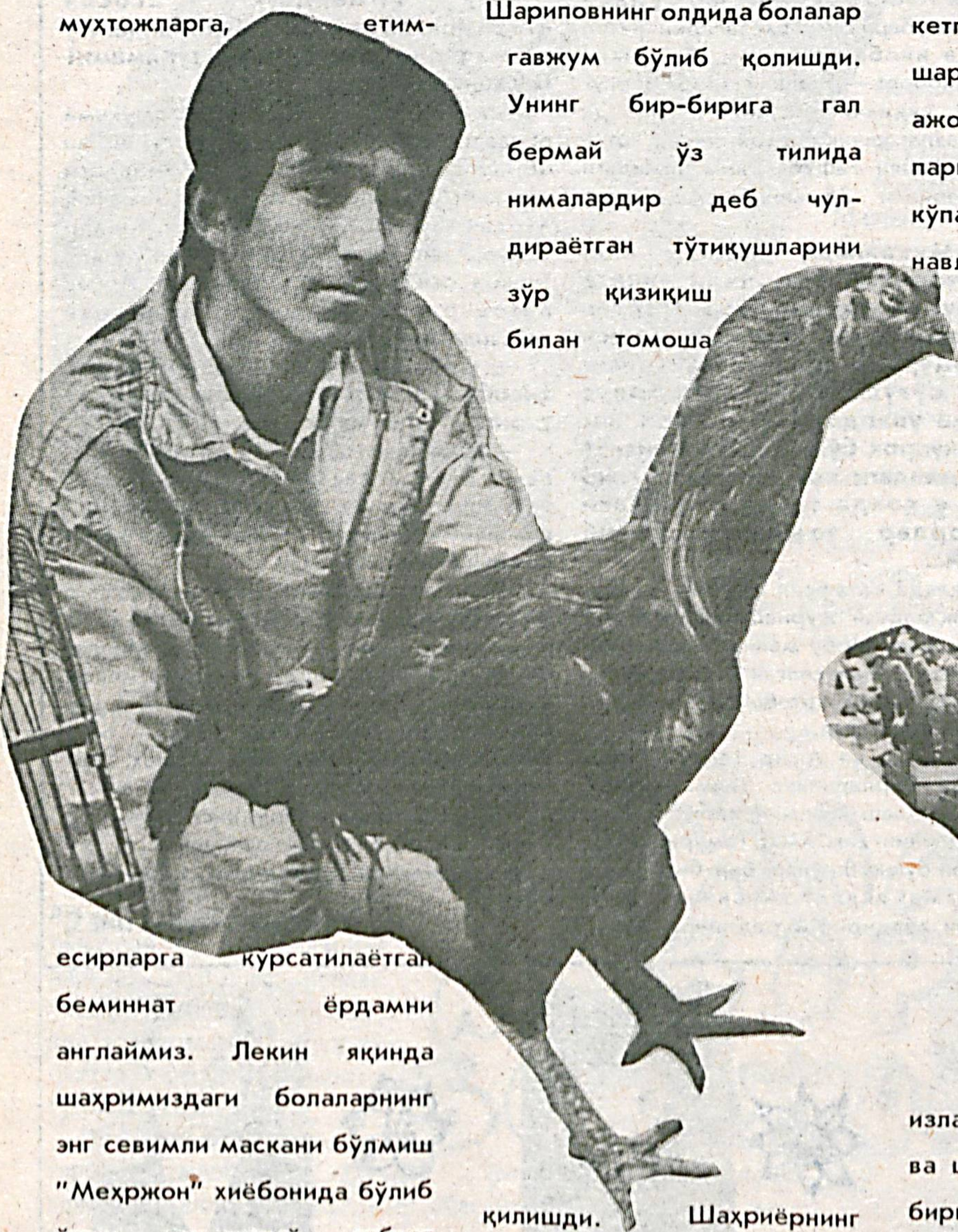

тайёرمىсиз?

моддий-техника базаси, озиқ-овқат билан таъминланишига, шу билан болалар биргаликда уларни керакли кадрлар билан таъминлашга ҳам

Биз меҳр-шавқат, мурувват
ҳақида гап кетганда
ногиронларга, ёрдамга
муҳтожларга, етим-

есирларга курсатилётган
беминнат ёрдамни
англаймиз. Лекин яқинда
шаҳримиздаги болаларнинг
энг сеvimли маскани бўлмиш
"Меҳржон" хиебонида бўлиб
ўтган анъанавий табиат
байрамига жонажон
табиатимизга, паррандаю
жониворларга меҳри баланд
бўлганлар йиғилишди. Бу кун
хиебон ҳар доимгидан ҳам
гавжумроқ, янада файзлироқ
бўлди. Кимдир ўзи парвариш
қилаётган манзарали
қушларини, кимдир оппоқ,
момиқ қуёнларини, сеvimли
балиқларию тошбақаларини,
яна кимлардир гуркираб
кўзларни қувнатаётган хонаки
гулларини олиб келишган.
Хиебоннинг қай томонига
қараманг, байрам иш-
тирокчиларию томошабинлар
билан гавжум.

Айниқса, жуда ёшлик

чоғлариданоқ дadasи
билан биргаликда
тўтиқушлар парвариш
қилиб келаётган 9-синф
ўқувчиси Шаҳриёр
Шариповнинг олдида болалар
гавжум бўлиб қолишди.
Унинг бир-бирига гал
бермай ўз тилида
нималардир деб чул-
дираётган тўтиқушларини
зўр қизиқиш
билан томоша

қилишди. Шаҳриёрнинг
тўтилар турлари, уларни
қандай парвариш қилиш
кераклиги ҳақидаги
қизиқарли ҳикояларини
мароқ билан тинглашди.
Томошабинлар орасида
тўтиқуш боқишга иш-
тиёқманд бўлиб қолган
ўқувчилар ҳам талайгина
бўлди. 206-мактабнинг 9-
синф ўқувчиси Ҳаким
Холмирзаевнинг уриш-
қоқ, дакан хўрозлари ҳам
томошабинлар, айниқса,
ўғил болаларнинг
эътиборидан четда
қолмади. Байрамда 13-
мактабнинг ўқувчилари
биология ўқитувчиси
Наима опа Бобо-

муҳаммедова
раҳбарли-гида ўзлари
боқаётган товуқлар,
кабутарлар ҳамда
қўлга ўргатилган
зағизгонлари билан
иштирок этишди.

Ўсимликлар
бўлинмасидаги ранго-
ранг гулларни
айтмайсизми?!

Биргина кактус гули-
нинг 100 дан ортиқ
турлари борлигига ўз кўзи
билан кўрмаган одамнинг
ишониши қийин. Сеҳргар
табиат мўъжизаси билан
инсон меҳри омухта бўлиб
кетгандек. Тропик иқлим
шароитига мослашган бу
ажойиб гулларни меҳр билан
парвариш қилаётган,
кўпайтираётган, янги-янги
навларини яратиш устида

бўлган меҳр-муҳаббат янада
кучайди.

Ф. ЖАЛИЛОВА.
Суратларда: табиат

байрамидан лавҳалар.

Р.АЛЪБЕКОВ суратга туширган.

"МЕҲРЖОН"ДА МЕҲР БАЙРАМИ

изланаётган
ва шу билан
бирга бу
ажиб
гўзаллик
оламига
ўзгаларни

ҳам ошно ниҳоясига етди. Лекин эзгу
этаётган ишларнинг ниҳояси
инсонларга бўлмайди. Байрам иш-
тасаннолар тирокчилари ўзаро
айтгинг келади, тажрибалар алмашишди,
киши. билмаганларини билиб

Турли
мактаблардан
келган бадий
ҳаваскорлик
дасталари

ниҳоясига етди. Лекин эзгу
ишларнинг ниҳояси
бўлмайди. Байрам иш-
тирокчилари ўзаро
тажрибалар алмашишди,
билмаганларини билиб
олишди. Жониворлару
паррандалар боқишга иш-
тиёқманд бўлганлар ҳам
талайгина бўлди. Энг муҳими,
қанчадан-қанча мурғак
қалбларда она табиатимизга

Суюкли фарзандимиз
ШЕРЗОДЖОН!
Умрининг 10 баҳорини
қаршилаган кунингда биз-
ларнинг бошимиз кўкларга етди.
Илоҳ доимо сиҳат-саломат,
шоду-хуррам юртин.

Гулгун чехрангдан табассум
аримасин. Омад ҳамisha сенга
ёр бўлсин.

Мажидовлар онласи.

Қашқадарё вилояти, Қарши

тумани, Пармита қишлоғи.

Ҳурматли синфдошимиз
АВАЗБЕК!

Ҳаётингдан қувончли воқеа
таваллуд кунинг муносибати
билан барчамиз самимий
қутлаймиз. Уқини ва
ишларингдан улкан муваф-
фақиятлар тилаймиз. Келажақда
ҳақиқий инсон бўлиб
этишганига умид қиламиз.

Чехрангдан табассум

аримасин.

Эзгу-ниятлар билдириб:

Устозинг Нарзулла ака ҳамда
синфдошларинг.

Табриклаймиз!

Азиз илми толиблар! Маълумингизким, газетамизнинг ўтган сонларида "Бир асар тарихи" номли янги руҳини очиб, унда Ўзбекистон халқ шоири Абдулла Ориповнинг "Ўзбекистон" қасидаси яратилиш тарихи билан танишган эдингиз. Бугун-да ушбу яхши ният ила бошланган ишимизни давом эттириб, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Алининг "Сарбадорлар" романининг яратилиш тарихи билан таништириш ниятидамыз.

Қўл бўлса, ори борга
Яшашидан нима наф!!
Эрк дебон бошни дорга
Тикмак шарафдир-шараф!
Сарбадорлар улимнинг
Кўзига тик қаради.
Забардаст қўлларида
Қиличлар ярқиради...
Бургутдай қанот ёзиб,
Бўрон каби гувлашди.
Бордилар олға босиб,
Ёвни юртдан қувлашди.
Зулматга чўккан Ватан
Кундай ёришди яна.
Кишанни улоқтирган
Халқ бошлади тантана...

"УМР ЙЎЛЛАРИДА КИМ ТОПСА МАЪНИ—ЎША САРБАДОРДИР"

Ҳақиқатан ҳам сарбадорларнинг юртимизни мўғул босқинчилари зулмидан халос этишдаги хизматлари бекиёсдир. Бу ҳақда кўплаб тарихий манбаларда озми-кўпми сўз юритилган. Ундан ташқари адабиётимизда, хусусан, шеър ва драматик асарларда сарбадорлар сиймоси ўз аксини топган. Лекин сарбадорлар ҳаракатини ҳар томонлама қамраб олувчи насрий асар ҳали яратилмаган эди. Шу жиҳатдан олиб қараганда Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Алининг "Сарбадорлар" романи эътиборга лойиқдир. Ушбу роман "Шарқ юлдузи" журналида босилиши биланққ, ўқувчилар эътиборини ўзига тортди. Қизғин баҳсларга сабаб бўлди. Бунга романинг бадий жиҳатдан пухталиги, тарихий далиллар билан ёзувчи фантазиясининг ўзаро уйғунлашиб кетганлиги, воқеаларнинг ҳолисона ёритилганлиги сабаб бўлди. Роман ёзилгандан кейин кўп ўтмай, муаллифга "Ўзбекистон халқ ёзувчиси" унвони берилиши ҳам сўзимиз исботидир.

— Муҳаммад Али ака, сизни ўзбек китобхонлари "Илҳом париси", "Соз", "Севсам, севолсам", "Сен бир гулсан" каби шеърый тўпламларингиз, "Машраб", "Гумбаздаги нур" дostonлари ҳамда "Боқий дунё" шеърый романингиз, таржималарингиз орқали яхши билишади. Лекин сиз кутилмаганда насрга ўтдингиз. Бунинг устига насрининг энг қийин жанри ҳисобланган романчиликка қўл урдингиз. Бу кўп йиллик изланишларингиз самарасими ёки бунга бирор туртки сабаб бўлдимиз? "Туртки" дейишимнинг боиси бор, албатта. Адабиёт тарихидан маълумки, машҳур ёзувчи, Стендаль "Қизил ва Қора" романини газетада босилган кичкина бир хабарни ўқигач, рус ёзувчиси Лев Толстой эса "Уруш ва тинчлик"дай улкан эпопеясини Лермонтовнинг "Бородино" шеъридан таъсирланиб ёзган. Сизнинг "Сарбадорлар" романингиз ёзилиш тарихи қандай кечди. Шулар ҳақида атрофлича сўзлаб берсангиз!

— Роман кўп йиллик ижодий ишларим самараси. Сарбадорлар мавзун мен учун қадрдон. Гап шундаки, бундан чорак аср муқаддам ёзган тарихимиз ҳақидаги "Қадимги қўшиқлар" шеърый туркумимда бир шеър бор эди. Унинг номи ҳам "Сарбадорлар" қўшиғи эди. Худди шу пайтда ёзилган "Машраб" дostonининг номи ҳам "Сарбадор" бўлган. Мен Машрабни сарбадорликнинг юксак нуқтасига чиқариб тасвирламоқчи эдим. Унинг қисмати ҳам сарбадорларники сингари дор билан боғлиқ-да. Эсингизда-

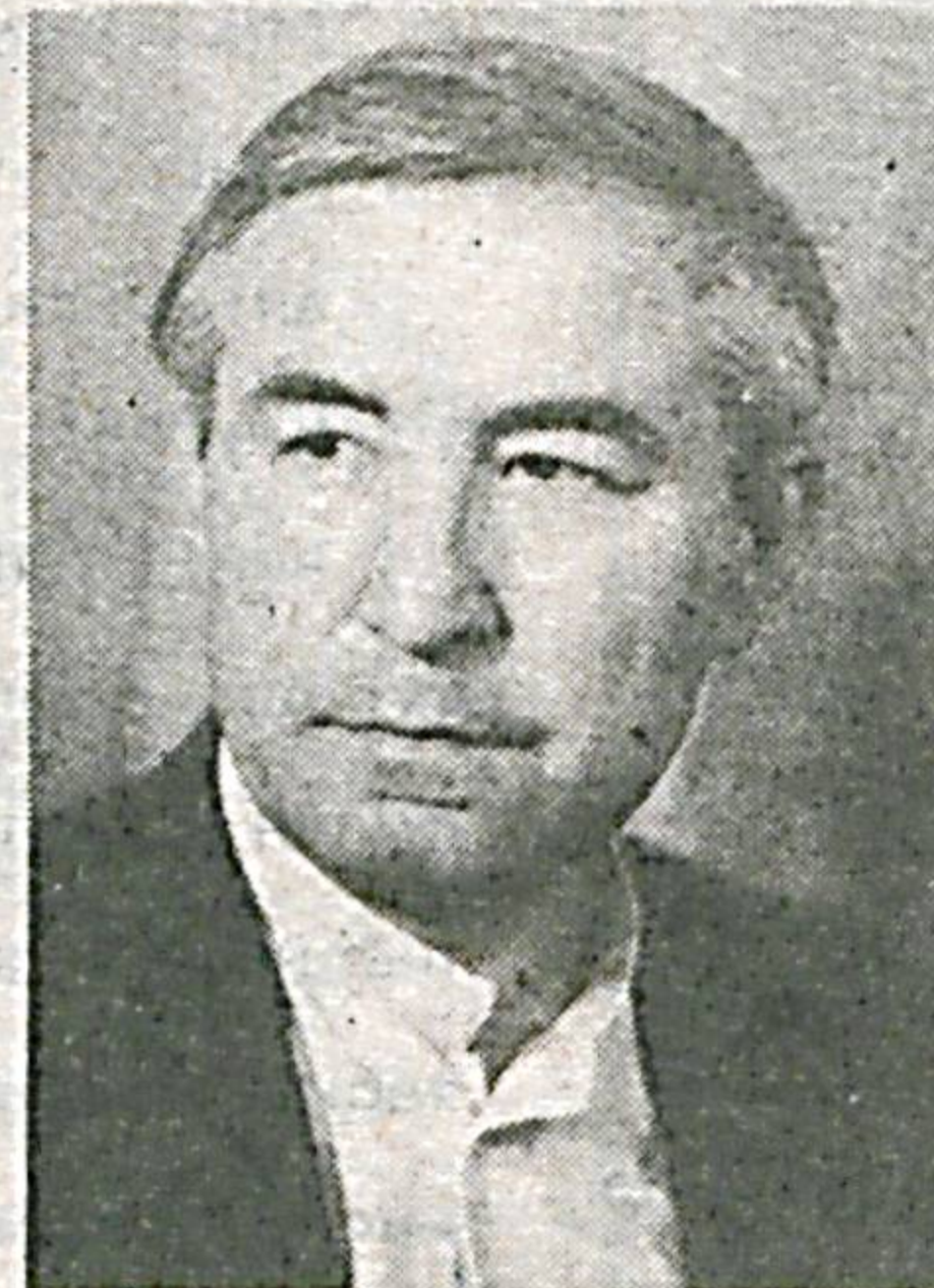
ми, "Балхда дор интизор, бу дарбадарга қора ер бўлгуси сўнгги маскани. Ҳаётдан тегмиши шу сарбадорга..." "Аммо Навоий ҳам, Сино ҳам, яъни "умр йўлларида ким топса маъни, ўша сарбадордир ва уни дорга гар ўзи тортмаса тортгуси риё. Ё осмон, ё замон, охири — дунё..." деган сатрлар бор. Демак, "умр йўлларида ким маъно топса", у ҳамма замонларда ҳам сарбадордир, деган ғоя сингдирилган. Сарбадорлар ҳамиша бўлган, бўлади ҳам. Халқни, миллатни, ватанни ўйлайдиган ки-шилар, эрк ва эзгулик учун курашаётган инсонларни мен сарбадорлар қаторига қўшгим келади. Улар ҳамиша ёруғликка интилгай!

Энди романинг бевосита ёзилишига келсак. Ҳа, унинг ёзилишига "туртки" ҳам бўлган. 1979 йил. Таниқли олим, профессор Пирмат Шермухаммедов бир куни: "Сарбадорлар ҳақида роман ёзишингиз керак, бу қўлингиздан келади" деб қолди. "Албатта, сарбадорлар ҳақида қачондир насрий асар ёзаман, деган ният бор эди. Лекин уни тез бошлашдан йироқ эдим. Бу огир иш унинг устига материаллар йўқ" дедим. "Сиз тарихни яхши биласиз. Ёза olasiz. Дадил киришингиз", деди Пирмат ака. Хуллас, ўйлана-ўйлана ўша давр ҳақида материал йиғишга киришдим. Пирмат ака, кейин ҳам асар битгунча, бу ҳақда сўраб-суриштириб турди. Ҳаммамизга ҳам бир оғиз илиқ сўз, далда кифоя-да.

Ишга киришиб кетдим. Бу ерда менга катта ёрдам кўрсатган, манбаю китоблар топиб берган, жуда кўп маслаҳатлар раво кўрган, зукко олим, машҳур тарихчи ва адиб Бўрибой Аҳмедов бўлди. Сарбадорларнинг Ал-Фаробий билан боғлианиш концепцияси ҳам Бўрибой аканинг маслаҳатлари билан топишган эди. Романи энг аввало Бўрибой ака қўлёзма ҳолида эринмай ўқиб чиқди, табриклади. Аммо шунинг билан бирга юз саҳифага яқин ўзларининг танқидий мулоҳазаларини ҳам берди. Мулоҳазалар айрим сўзлар таҳрири, номлар, тарихий фактлар, турли муносабатлар, тарихий жараён оқими ва

ҳоказлар ҳақида бўлиб, саҳифама-саҳифа кўрсатиб берилган эди.

Романинг ёзилиши 1984 йил кузда бошланган эди. 1989 йил 15 февраль куни нуқта қўйилди. Шу йил 1 декабрда Ёзувчилар уюшмасида муҳокама бўлди. Ва "Шарқ юлдузи" журналининг 1990 йил 8-9-10-сонларида эълон қилинди. Ўқувчилар қизғин кутиб олдилар. Бешта тақриз пайдо бўлди, ижобий тақризлар. Бу мен учун қувончли эди. Хусусан ЎзФА мухбир

аъзоси М. Қўшжонов ўз мақола-сида айрим танқидий мулоҳазалар билдириди. Адабиёт-шунос М. Сатторов мақоласи ҳам асарга ҳолис ёндошиш намунаси

бўлди. Мен барча мулоҳазаларни китоб чиқишида инobatга олдим. Бу икки китобдан иборат — биринчи китоб "Чорсумайдон", иккинчиси "Кониғул" яқинда "Ижод" давлат кичик корхонасининг катта ёрдами туфайли Фафур Фулом номидаги нашриёт орқали 25 минг нусхада нашр этилди.

— Муҳаммад Али ака, "Сарбадорлар" романида иккита асосий куч — қаҳрамон бор. Улардан бири сарбадорлар бўлса, иккинчиси Амур Темурдир. Мовароуннахрнинг дастлаб мўғуллар зулмидан ҳолос бўлишида улардан қайси бирининг хизмати кўпроқ бўлган деб ўйлайсиз? Агар романдаги воқеалардан келиб чиқсак, у ҳолда тарози палласи сарбадорлар томонига босиб кетгандай...

— Бу ҳақда батафсил ёзилган мақола бор. "Шарқ юлдузи" журналининг ўтган йил 11-сонига босилган бу менинг профессор Н. Раҳимжон билан қилган суҳбатимиз у "Тарих — тафаккур офтоби" деб аталади. Шунда кенг ёритилган...

Сарбадорлар ва Амир Темур. Тарих олдида қай бирларининг хизмати катта. Шунинг таъкидлаш лозимки, тарих олдида сарбадорларнинг ҳам, Амир Темурнинг ҳам хизматлари буюк. Ва улар бир-бирларини инкор этмайдилар. Аксинча, бир-бирларини тўлдириб турадилар. Мўғул

босқинчиларига охирги қақшатқич зарбани берган куч — сарбадорлар эди. Улар Амир Темурнинг марказлашган давлат тузишига йўл очиб бердилар. Хусусан, 1365 йили кўкламида Чингиз олдида мўғул хони Илөсхўжа қўшнidan енгилган Амир Хусайн билан Амир Темур лашкари ортга чекинади. Душман юртни ташлаб, марказ — Самарқандга йўл олади. Шаҳар аҳли сарбадорлар етакчилигида мўғулларга ўнганмас зарба берадилар. Ўша қочганча мўғуллар қайтиб келмайди. Хуллас, ҳар ким яратган томонидан зиммасига нима вазифа юкланган бўлса, шуни бажарди, сарбадорлар юртни душмандан тозалаб бердилар. Амир Темур қудратли давлат барпо этди. Бир қараганда, рамзий маънода Амир Темур ҳам ўзига хос сарбадордир. Амир Темур ва сарбадорлар халқнинг турли тоифага мансуб эканликларидан биз уларни яхлит бир куч сифатида кўрмаймиз. Лекин уларнинг исми-шарифлари ёзувларда ёнма-ён турмасида, тарих саҳнасидаги фаолиятлари бир-бирини тўлдириб келади. Уларни ботиний робиталар бирлаштириб туради. Тарихий мантиқ шунини тақозо этади.

— Романдаги асосий қаҳрамонлардан бири Худобанда. Бу образ тарихий шахсми? Ёки тўқимами? Шу ҳақда тўхталиб ўтсангиз.

— Худобанда тарихий шахс эмас, тўқима образдир. Уни маълум маънода иффа образ десак ҳам бўлади. Романдаги тарихий образлар — Абубакир Калавий, Хўрдак, Бухорий, Мавлонозода, Амир Темур, Амир Хусан, Амир Қозағон, Қутлуг Туркон оқа, Ўлжой Туркон оқа, Аббос Баҳодир, Давлатшоҳ бахши ва ҳоказолардир.

— Сиз романи тугалланган деб ҳисоблайсизми? Ёки уни яна давом эттириш ниятингиз борми?

— Худо хоҳласа, яна бир насрий роман ёзиш ниятим йўқ эмас. Дўстлар ҳам, ўқувчилар ҳам бу роман "Сарбадорлар" романининг давомий бўлиши керак деган фикрни билдиришмоқда.

Маълумки, роман 1366 йил воқеалар билан якунланади. Орадан 4 йил ўтгач, 1370 йилда Амир Темур тахтга ўтиради. Миллат бутунлиги, дин покдомонлиги, инсон саломатлиги учун яшаган, курашган Амир Темур роман марказида бўлади. Бош қаҳрамон Амир Темурнинг подшоҳ, саркарда, инсон сифатидаги буюклигию ожизликлари, худо берган нурли хислатлари бир банд сифатида қаламга олинади.

— Мазмунли суҳбатингиз учун катта раҳмат.

Суҳбатдош: Туроб НИЁЗ.

Шириндан шакар ўғлим
УМИДЖОН! Сени 13 ёшга
тўлишинг муносабати билан
самимий қутлайман. Метиндек
мустаҳкам соғлиқ,
ўқишларингда улкан
муваффақиятлар тилайман.

Келажакда нафақат бизга,
халқимизга муносиб фарзанд
бўлиб етишишингни яратгандан
сўраб қоламан.

Сени самимий қутлаб
дадажонинг Раҳматулло.

Жиззах вилояти, Зомин
тумани, Қурилиш кўчаси, 6-уй.

Азиз фарзандимиз
РУСТАМЖОН!

10 баҳорни қаршилаган ку-
нингда қувончларингга биз ҳам
шерикмиз. Сенга узоқ умр,
сиҳат-саломатлик,
ўқишларингда улкан зафарлар
тилаб қоламиз.

Омад ҳамиша сенга ёр
бўлсин.

Даданг, ойинг, аканг Султон
ҳамда янганг Зулфия.

Жиззах вилояти, Зомин
туманидаги Қизилсой қишлоғи.

Ҳадемай онламингда қувончли
тантана. Фарзандимиз
ФАРҲОДнинг туғилган кунин.
Фурсатдан фойдаланиб, суюкли
набирамиз, фарзандимизни чин
дилдан муборакбод этамиз.
Келажакдаги барча орзу
умидларининг рўёбга чиқишига
тилакдош бўлиб қоламиз.

Бахтимизга доимо омон бўлсин,
камолатини кўриш, бизга насиб
қилаверсин.

Буваси, бувиси, дадаси Амирқул
ҳамда ойиси Хикматой.

Жиззах вилояти, Зомин
тумани, Қизилсой қишлоғи.

Қадрли синфдошимиз
ФОЗИЛЖОН!

Туғилган кунинг, яъни 14
баҳоринг билан чин дилдан
табриклаймиз. Илм ва одоб
сирларини сабот билан
эгаллашингда улкан зафарлар
тилаймиз. Келажак ҳаётинг
доимо порлоқ бўлсин.

Сени самимий қутлаб
устозинг ҳамда
синфдошларинг.

Бухоро вилояти, Шофиркон
туманидаги 16-ўрта
мактабнинг 8-«Б» синф

раҳбари ҳамда ўқувчилари.

ТАБРИКЛАЙМИЗ!

Бош муҳаррир: Ақром БЕРДИМУРОВО.

Таҳрир ҳайъати:
Ф. ЖАЛИЛОВА, Т. КАРИМОВ, А. КҮЧИМОВ,
М. ПИРМАТОВ /масъул котиб/,
М. РАҲИМБЕРДИЕВА, Ш. СУННАТОВ,
Д. ТУРАХМЕТОВА.

Тяжис этиучи:
ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАР ИТТИФОҚИ
МАРКАЗИЙ ҚУМЎТАСИ
Газета 1929 йил, 1 августдан
«ЛЕНИН УЧКУНИ» номи билан
чиқиб босилган.

Газета ҳафтанинг сешанба кунин чиқади.

Маълумот учун телефон: 33-49-45

Бизнинг манзилгоҳ:
700083. ТОШКЕНТ ШАҲРИ,
ЛЕНИНГРАД КҮЧАСИ, 32-УЙ.
Нашр кўрсаткичи: 64563
Чоп этиш вақти — 18.00.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Маҳкамасининг Ишлар бошқармаси ҳузуридаги "ШАРҚ" нашриёт-матбаа концерни
Газета IBM компютеридида терилди ва саҳифаланди. Корхона манзили: "Буюк Турон" кўчаси, 41-уй.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 000137. Буюртма № Г-234. 57149 нусхада босилди. Ҳажми — 1 босма табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А-3.

Босишга топириш вақти 19.00. Босишга топирилди 19.00.